

De Nederlandse podia bieden dit seizoen veel Chinese muziek en theater. Twee voorstellingen trekken speciaal de aandacht: het Concertgebouw Amsterdam presenteert lokaal schaduw-poppentheater uit de provincie Gansu en het Muziektheater in Amsterdam komt met een prachtige combinatie van Peking-opera en moderne dans door China's meest verrassende choreograaf van dit moment, Shen Wei.

Synthese tussen traditie en moderne kunst

door Frank Kouwenhoven

Foto: Dao Jinping

Het zou te ver gaan om te stellen dat China op dit moment een culturele renaissance beleeft. In de jaren tachtig zagen we wel de hoopvolle geboorte van een nieuwe generatie componisten, schrijvers, filmers en beeldend kunstenaars. Meer dan hun directe voorgangers maakten ze internationaal indruk en plaatsten ze China opnieuw op de artistieke wereldkaart. Maar de gebrekkige culturele infrastructuur van het land en het tekort aan historisch besef ondermijnen nog steeds een echte bloei van de kunsten in China: er bestaat in het land geen onafhankelijke en kritische kunstcritiek. Theaters, concertzalen en musea programmeren voornamelijk op de bonnefooi en opereren uitsluitend op korte termijn, en de invloed van de commercie is vooral destructief. De overheid heeft nauwelijks een gericht cultureel beleid, reageert hoofdzakelijk op de snelle economische groei en stuurt verkrampt aan op verzelfstandiging van artistieke ondernemingen, met alle rampzalige gevolgen van dien. Van serieuze artistieke beoordelingsmaatstaven of van gestructureerde pogingen tot het behoeden of stimuleren van kunst is helaas maar zeer zelden sprake. Het angstige toekomstperspectief dat nu wenkt, is een grootscheepse ‘ver-Disneysering’ van de Chinese cultuur. Individuele kunstenaars in China moeten voorlopig nog sterk in hun schoenen staan om niet moedeloos te worden in het constante gevecht met de publieke desinteresse en met de harde bureaucratie.

Het is eigenlijk een wonder dat in het huidige klimaat nog steeds interessante kunstenaars het licht zien. Het blijft wel een bekend patroon dat veel artiesten pas roem in China verwerven nadat ze in het buitenland aandacht hebben getrokken. Op dat patroon is Shen Wei geen uitzondering: eerst het land uitgejaagd als lastpost, tien jaar later weer (met enig slikken) als verloren zoon in de armen gesloten. Maar inmiddels geldt hij dan ook als een van ’s werelds grootste vernieuwers op het gebied van moderne dans.

Uitgeweken naar New York

Shen Wei blijft voorlopig wonen in New York, de stad waar zijn opmars naar internationale faam begon. Hij werd geboren in de provincie Hunan, waar hij al vroeg zijn universele talenten ontplooi- de als danser, schilder, opera-acteur, filmer en designer. Hij studeerde Chinese traditionele opera vanaf zijn negende, werkte vanaf 1984 bij de lokale staatsopera van Hunan, en verkaste in 1991 naar Kanton, waar hij danser en choreograaf werd bij de Guangdong Modern Dance Company, overigens het eerste gezelschap in China dat zich specifiek op moderne dans heeft toegelegd. Nadat hij met een aantal Taiwanese dansers vriendschap sloot en men hem als een politiek risico ging beschouwen, kreeg Shen Wei geen permissie meer voor overzeese optredens. In 1995 nam Shen Wei de wijk naar Amerika. Het Nikolais/Louis Dance Lab in New York bood hem een beurs aan. En daarna ging het snel: Shen Wei’s choreografieën werden getoond in Taiwan, London, Stockholm, Edinburgh, Hawaii, Melbourne en elders, hij trad op als gastdanser in werk van Martha Clarke, startte in 2000 zijn eigen dansgroep, werd overal (van Australië tot Amerika) de hemel in geprezen en werd overstelpt met prijzen.

Het Muziektheater in Amsterdam betaalde mee aan diverse opdrachten voor nieuwe voorstellin- gen. Nog maar twee jaar geleden maakte Shen Wei in Nederland een verpletterende indruk met een fantastisch dynamische voorstelling die zich geheel op een reusachtig canvas afspeelde, waarbij de dansers met verf aan hun handen en voeten een abstract werk schilderden. Na de voorstelling werd het doek in stukken geknipt en aan de theaterbe- zoekers te koop aangeboden.

Met andere producties, zoals het langzame, sensuele *Folding* of de explosief-gymnastische *Rite of Spring* (op muziek van Strawinsky) tastte Shen Wei opnieuw de grenzen van het begrip moderne dans af, en ontlokte hij schijnbaar onmogelijke, nooit eerder bedachte bewegingen aan het menselijk lichaam. In *Map* (2006, op muziek van

Bij Shen Wei lijken de dansers wel van rubber, of voorzien van springveren, als ze hoog van de grond opspringen en in een spiraal weer neerdalen

Steve Reich) lijken de dansers wel van rubber, of voorzien van springveren aan hun knieën, als ze hoog van de grond opspringen en in een spiraal weer neerdalen, of als een school vissen cirkelend over het toneel zweven. In het mystieke *Re* (2006), geïnspireerd op Tibetaans boeddhisme, zijn de bewegingen juist heel traag, en bij elke zwaai van arm of been worden snippers als sneeuwvlokken in de ruimte gestrooid, een prachtig beeld.

Fantastisch ballet

Ook met *Second Visit to the Empress* (2005) een productie die een synthese nastreeft van Chinese traditionele opera en moderne dans, blijft Shen Wei trouw aan zijn artistieke credo dat hij zich nooit in stijl of inhoud zal herhalen. Het is met deze productie dat Shen Wei op 7, 9 en 10 november naar het Muziektheater in Amsterdam komt. De voorstelling combineert een groep dansers met een Peking-operagroep, en biedt een parallelle uitbeelding van een traditioneel Chinees verhaal in muziek en dans. Sommige critici konden zich, de oogverblinde kostuums en fraaie enscenering ten spijt, maar ten dele vinden in dit avontuur: Shen Wei zou hier wel erg ver van zijn eigen stiel afdrijven en de traditionele Chinese zang te veel ruimte toebedelen. In theorie zou de combinatie met traditionele Chinese opera ook een merkwaardige contradictie kunnen opleveren: dat genre is immers van huis uit al een tamelijk pregnante vorm van dans. Waarom daar nog eens

een moderne danslaag aan toe voegen?

Maar het gekozen verhaal was in de conventio- nele opera-uitvoering nogal statisch. De drie hoofdfiguren (een keizerin en twee van haar adviseurs) bevolkten daar het centrum van het podium, en deden niet veel meer dan met elkaar zingen, er was nauwelijks actie. Shen Wei heeft deze opzet gehandhaafd, maar voegt er een dansdimensie aan toe. Het verhaal is simpel. De keizerin besluit na de dood van haar man om haar vader als interim-bestuurder aan te wijzen, tot haar eigen zoon oud genoeg is om keizer te worden. Haar vader trekt echter met een staats- greep alle macht naar zich toe en belegert het paleis. Het loopt nog goed af – een legergeneraal, slaagt erin de machtslustige vader uit te schakelen – maar dat laatste krijgen we op het podium niet te zien. De vraag is hoe je een publiek een uur of langer kunt boeien met drie hoofdfiguren (keizerin en twee adviseurs) die nauwelijks van hun plaats komen. Shen Wei: “Het is een van de moeilijkste stukken uit het Chinese operareper- toire, omdat alles hier drijft op muziek en tekst. Het is altijd mijn droom geweest om iets met dit stuk te doen.” Hij ontwierp een specifiek (overi- gens betrekkelijk minimaal) idioom voor de zes dansers op het toneel als tegenhanger voor de muzikale uitingen. Daarmee maakte hij weer van Peking-opera wat het uiteindelijk óók moet zijn: fantastisch ballet.

Wonderlijke spiegeleffecten

Het eindresultaat lijkt weliswaar vaak in tegenspraak met basale regels van drama: we krijgen de schurk van het verhaal en zijn ontmas- kering niet eens op het toneel te zien, en de muziek en dans opereren vrijwel voortdurend in gedempt vaarwater, alsof de choreograaf zijn artiesten heeft toegefluisterd om toch vooral op de tenen te sluisen. Toch waren de meeste critici het erover eens dat Shen Wei hier weer een spectacu- laire voorstelling afleverde, die bovendien een traditionele Chinese opera aan de vergetelheid

Het Chinese schaduwtheater mag dan geen 'vernieuwende' kunst zijn, maar het is springlevend en dynamisch theater, dat in het Westen nog vrijwel onbekend is

begravenissen. Dit mag dan geen 'vernieuwende' kunst zijn, maar het gaat wel om springlevend en dynamisch theater, waarmee we in het Westen bijna volledig onbekend zijn. Het is een gedurfde stap van het Concertgebouw in Amsterdam om juist een dergelijke 'volkse', rauwe groep in de Kleine Zaal te programmeren (1 november), en zelfs op tournee door Nederland te sturen (Heerlen 30 oktober, Utrecht 3 en 4 november, Leiden 6 november).

Verwacht geen delicate trucjes of geraffineerde belichting. Het doek is slechts verlicht met één gloeipeertje (vroeger was het een olielamp), de mannen die erachter plaatsnemen met hun vedels en trommen zijn boeren die het vak als nevenarbeid hebben geleerd en ze maken uiterst ruige muziek. Bovendien is er maar één speler die alle poppen bedient, alle rollen zingt en zijn schaduwpoppen met meestal weinig eerbied tegen het doek smijt.

De verhalen zijn veelal wreed, bloederig, sterk moralistisch en in al deze opzichten van tamelijk bijbels kaliber. Dat zou ook wel eens voor de muziek kunnen gelden, waarvan de rauwe klarenstoten, tromroffels en bekkenslagen mogelijk duizenden jaren teruggaan. De verfijnde poppen zijn daarbij een lust voor het oog: niet zomaar ambachtelijk gemaakt, als naïeve *folk art*, maar bij tijd en wijle een volwaardige kunstvorm, getuige de schitterende in huid gekerfde decors en de ongelooflijk fijne contouren en kleuren van de poppen. In fantasie en grilligheid zijn ze niet de mindere van het werk van schilders als Jeroen Bosch of Hokusai! Vergeet niet om de fraaie expositie over Chinees schaduwtheater in het Scheltema-complex in Leiden te bezoeken (van 26 november tot 10 januari): mooi dynamisch, met veel beweging en veel schaduwen! 友

Frank Kouwenhoven is medeoprichter van Chime, een internationale stichting voor onderzoek naar Chinese muziek.

Meer informatie: home.wxs.nl/~chime

ontrukte. Het onbeoogde neveneffect was wel dat veel westerse critici na afloop in de veronderstelling verkeerden dat Chinese opera per definitie 'statisch' is, en alleen met behulp van moderne dans of andere lapmiddelen aan een nieuw leven geholpen kan worden!

Wie de voorstelling goed wil beoordelen moet zelf in het Muziektheater gaan kijken. Aan bijzondere momenten in elk geval geen gebrek: de passage bijvoorbeeld waarin de keizerin haar tragische lot beweent en de dansers in paren tegen elkaar leunend of in tandem met de opera-acteurs wonderlijke spiegeffecten creëren. Geen theater voor danspuristen misschien, maar wel een goede kans voor wie echt vernieuwende Chinese kunst op de voet wil volgen. China en Shen Wei hebben overigens alweer vrede met elkaar gesloten: voor de productie in Amsterdam werkt de choreograaf zelfs samen met opera-acteurs en musici uit zijn geboorteprovincie Hunan.

Ruig schaduwtheater

Vernieuwend theater ontstaat in China nog steeds hoofdzakelijk tegen de verdrukking in. Anders ligt dat met traditionele dorpskunst, die zich ver van het blikveld van cultuurambtenaren afspeelt en meestal door de overheid met rust wordt gelaten. Het Chinese schaduwtheater in de dorpen van Oost-Gansu, bijvoorbeeld, is een tamelijk ruige kunstvorm, normaliter alleen te zien tijdens lokale tempelfeesten, bruiloften en

AcupunctuurHBO.nl

明雅圖書公司
MING YA CHINESE BOEKHANDEL

Geldersekade 105
1011 EM Amsterdam
www.mingyabooks.com

Tel: 020 6258330
Fax: 020 6205794
info@mingyabooks.com

HET VERHAAL ACHTER CHINESE KARAKTERS
chinese karakters uitgelegd

HET VERHAAL ACHTER CHINESE KARAKTERS
ISBN 90-72179-24-2 278 pag.
185 x 175 mm € 22,50

Een verzameling van strips introduceert op systematische wijze de vaakst voorkomende radicalen en de samenstelling waarin ze voorkomen, samen met karakters waarmee ze verwant zijn of waarmee ze in verband worden gebracht.

鸟 (鳥) niǎo vogel

Verrijgbaar bij Ming Ya of uw boekhandel

Al uw online
China-informatie en
China-inkopen

www.geledraak.nl
& www.zaiton.nl

China Nu zoekt een
nieuw redactielid
en een
PR-medewerker.

China-nu@vnc-china.nl